

LBRIS

We know
books

CRISTIAN FULAȘ

Ioșca

Ediția a III-a, revizuită

Postfață de Paul Cernat

LITERA
București

CUPRINS

Ioșca	5
<i>Marele singuratic</i> (Paul Cernat)	479

„Trupul știe mai mult.“

G. Crăciun

„Măine e umbra și-ntâlnirea mâinilor noastre.“

E. Jabès

Dintr-un motor vechi de mașină nemțească și o căruță cu osia întărită, ajutându-se cu un volan de tractor și cu un schimbător de viteze de camion și cu multă răbdare și nu atât de multă pricepere, Ioșca își construisese o specie de camionetă cu care mergea-n pădure în sus pe Rudărița și aducea cioate de fag și mesteacăn rămase în urma muncitorilor de la exploatarea forestieră. Cu priceperea moștenită de la înaintașii săi, le stivua în curtea din stânga casei și apoi, după reguli numai de el știute, le așeza într-o formă piramidală, le zidea cu pământ de pe malul râului, lăsând doar o mică deschizătură în partea de jos, și le aprindea, lăsându-le să ardă mocnit cu zilele și obținând, numai el știa cum și prin ce miracol, cel mai bun cărbune de grătar pe o rază de mulți kilometri, pe care îl vindea inclusiv muncitorilor de la exploatare. Muncitorii îl lăsau să adune resturi și cioate și aproape că îl ignorau, se obișnuiseră cu el așa cum

te obișnuiești cu vântul și ploaia și își făceau treburile în preajma lui fără măcar să îndrepte privirea spre el. Făcea parte din vale, era una cu copacii și cu râul și cu drumul, drumul pe care îmbătrânise și pe care îl făcuse de atâtea ori, încât, dacă l-ai fi legat la ochi și l-ai fi pus să meargă cu orele, ar fi știut în fiecare secundă unde se afla și niciodată nu ar fi dat greș nici măcar cu un pas, nu ar fi ezitat și nu s-ar fi împiedicat și, cel mai probabil, lăsat singur noaptea în mijlocul pădurii, și-ar fi găsit drumul spre casă peste deal fără să-și facă griji și fără să se întrebe prea mult cum ajunsese acolo și de ce la ora aia mergea către casă. Nu era în firea lui să-și pună întrebări și nu se obosea cu asta, mai degrabă făcea toate lucrurile la rândul lor și în ordinea potrivită și timpul îl părăsise la un moment dat, timpul însuși se plictisise să îi mai măsoare trecerea, la fel cum spațiul nu îl mai lua în seamă, spațiul îl conținea ca pe oricare lucru de pe vale – Ioșca era ca o piatră, ca un stejar bătrân, ca pârâul care dintotdeauna, încă de la încrețirea pământului, cursese pe acolo –, spațiul îl conținea și părea să i se supună în cele mai neașteptate feluri. Părea să vrea să-l ajute să viețuiască, să îl aștepte și să stea în preajma lui ca un prieten bun, așa cum făcuse încă de la sosirea lui în căsuța din marginea Drumului Fierului, o căsuță cu două odăi – una de locuit, una fierărie – la care în timp se adăugase o a treia, o anexă nefirească în care el își parca cele două mașini, vestita camionetă improvizată cu care își făcea treburile și Trabantul albastru cu care cobora din când în când în oraș să-și vadă copilul care

crescuse pe vale și apoi se mutase în oraș și niciodată nu își uitase tatăl, deși acesta nu părea să vrea să-și amintească de el decât foarte rar și atunci într-o doară, ca de un prieten vechi cu care stai la un deț de băutură sau de un tovarăș cu care mai schimbi o vorbă de plictiseală, oricum, nu ca de propriul copil. Și în niciun caz ca de o persoană foarte dragă sau foarte apropiată, nu, nu, era un străin, un domn de la oraș pe care îl saluta respectuos, așa cum făcea cu toți cei pe care îi cunoștea, pentru că așa învățase el în copilărie, așa se cuvenea și în sufletul lui nu era loc pentru altceva, nicicând nu avusese senzația că se afla deasupra vreunui om, ci mereu fusese la dispoziția tuturor, gata să facă oricui vreun serviciu sau să ajute fără să ceară nimic în schimb, fără să-i pese că era munca lui sau că, de fapt, ar fi trebuit să fie plătit pentru ceea ce făcea. Nu, pentru el lucrurile acestea nu existau și chiar și în acea zi, în timp ce urca spre exploatare să-și strângă lemnele trebuincioase pentru săptămâna care urma, nu se gândea la nimic altceva decât la nevoile celor din jur și la cabanele care puteau rămâne fără cărbune dacă el nu-și făcea treaba cum trebuia și s-ar fi creat o încurcătură, ba și anumite cheltuieli, lucru cu care nu se putea împăca deloc și pe care îl evita cu orice preț. Urcând, numai la asta se gândea, iar când a oprit camioneta și a coborât din ea a dat cu ochii de un bărbat făcut zob de trunchiul unui copac și cu osul umărului ieșit prin piele, bărbat care era înconjurat de toți oamenii cu care lucra și, după toate probabilitățile, stătea să-și dea duhul. Însă zilele lui încă nu fuseseră

numărate pentru că Ioșca, suflet tare și netemător de atâta lucru ca un accident în pădure, s-a apropiat și a zis, aproape în șoaptă, Dară, domnilor dragi, m-oți lăsa să mă uit și eu la el un pic, că n-o fi foc, și s-a așezat lângă om, i-a cercetat cu atenție osul ieșit din partea din stânga a capului pieptului, chiar sub claviculă, a clătinat din cap, l-a mângâiat pe bărbat pe fruntea asudată, i-a șoptit, Amu te-o duré puțin, mă domnule, și dintr-o singură smucitură, fără să mai fi zis ceva și fără să respire, i-a așezat osul la loc în umăr, apoi a scos din buzunarul de la piept al cămășii niște prafuri, le-a presărat peste rană și le-a spus celor care-l crezuseră ca și mort să-l coboare în oraș la spital, că mai avea zile, ba chiar a primit bucuros un deț de trapazan și a închinat cu ei pentru vreme bună și muncă multă, cum se obișnuia prin părțile acelea și cum știuse el dintotdeauna. S-a ridicat, a tras mașina mai la umbră și a pornit să caute găteje prin puietul rămas în urma exploatării, bucăți mai vechi de lemn și crengi mai noi, fag și mestecăn, ba și câteva găteje mai uscate de brad, a încărcat încet, fără nicio grabă, apoi s-a așezat în marginea drumului sub un pâlc de brazi să mănânce ceva. Era deja cald și el asudase tot umblând prin pădure, a scos din cutia de lângă schimbătorul de viteze o pungă, a așternut un ștergar soios pe iarbă, și-a tăiat slană și ceapă, a rupt un codru de pâine din pușinul pe care îl avea și a început să mănânce, uitându-se la muncitorii care coborau trunchiurile din exploatare cu TAF-uri și așteptând ceva, numai el știa ce, acolo în marginea drumului, privind gropile rămase în urma

copacilor ca pe prieteni vechi, uitați de mult și mereu cunoscuți. Gropile, prietenele lui din toamna lui '42, când, încă din vară, tatăl său fiind potcovar și învățându-l de mic oarece meserie, Ioșca fusese luat de acasă ca băiat de trupă și trimis în pregătire lângă orașul cel mare, apoi ajunsese cu Armata a 4-a la Cotul Donului și, potcovar de nevoie, fusese cantonat cu batalionul în satul Golubinski, sat mare de cazaci de pe linia Klețkaia. Cunoscuse stepa rusă și greutatea războiului, cunoscuse și bucuriile vieții de trupă, soldații mai bătrâni îl îndrăgeau pentru că făcuse vreo patru clase în satul lui natal de lângă Sepsiszentgyörgy și știa citi și scrie chiar și pe românește, așa că de fiecare dată când mai venea un comunicat care amâna începerea luptelor el lua hârtia adusă de curier, se așeza la umbra unei căruțe, înconjurat de cei mai în vârstă, și citea, nu fără o oarecare solemnitate pricinuită de moment, cele câteva rânduri pe care Comandamentul le trimitea pentru menținerea moralului trupelor. La fel de speriat de zgomotul de tancuri și avioane ca și ceilalți, de fiecare dată când aviația rusă venea în recunoaștere se ascundea sub căruța lui și privea, printre scândurile negeluite ale podelei, dihăniile de metal din jurul lui. Apoi, când a venit toamna și stepa s-a transformat într-o mare de nămol în care totul se împotmolea, cai, oameni, camioane, tunuri, tancuri, nu a mai ieșit de sub coviltir cu zilele și a privit stepa cețoasă și umedă și în inima lui s-a înfiripat un dor de casă pe care nimic nu îl mai ostoia, nici doinele cântate de soldați la lăsarea serii și nici mâncarea aburindă și

puțină pe care o primea de două ori pe zi, dimineața și seara. Era ceață de o săptămână când, în mijlocul nopții de 7 spre 8 noiembrie, a venit raportul ofițerului de legătură, care spunea: „Armata 3 română așteaptă un puternic atac cu tancuri la 8 noiembrie, pe linia Klețkaia-Raspopskaia“, dar deja nimeni nu se mai sinchisea. Iar în dimineața zilei de 19 noiembrie era din nou ceață și comandantul german dormea și nimeni nu a mai avut curaj să-l trezească, nimeni nu s-a dus să-i bată în ușă și să-i spună că rușii veneau, veneau în valuri și trebuiau cumva opriți, trebuiau să încerce dacă mai voiau să ajungă la casele lor, și s-a făcut atunci un vuiet mare brăzdat de bubuituri, obuzele au început să cadă ca o ploaie cu picături cât brațul unui om, uneori mai veneau și brațe și picioare adevărate prin aer, rostogolindu-se și căzând cu sunete de hălci proaspete în noroiul lumii, zburau prin aer oameni și cai și mașini și resturi de case și bombardamentul nu se mai încheia, nimic nu părea să-l mai poată opri, a ținut-o așa o zi și o noapte întregă, o zi și o noapte în care el și oamenii din trupă s-au simțit ca vitele la abator, neștiind dacă în clipa următoare o bucată de fier nu îi va sfârteca sau nu se vor pomeni cu un tovarăș explodând lângă ei, lovit cu forța năucitoare a ploii aceleia care îi schimbaseră pe toți din oameni obișnuiți, veniți acolo să cucerească sau să apere țări care nu erau ale lor, în animale speriate care nu aveau unde să se ascundă și doar așteptau, se rugau și plâneau sau râdeau, unii fiind cuprinși de nebunie și alergând printre gropile de obuze și urlând, urlând poate

pentru ultima dată în viața lor, urlând și râzând cu ochii ieșiți din orbite, căzând, ridicându-se, alergând orbește către lucruri numai de ei știute, smulgându-și părul din cap și lovindu-se de lucruri fără noimă, așezându-se dintr-odată și plângând sau, cazul cel mai obișnuit, privind cu ochi goi ceva ce numai ei vedeau și legănându-se, brusc reduși la prima copilărie din care unii nu aveau să mai iasă niciodată; Ioșca, ascuns sub căruța lui care nu-i putea oferi niciun adăpost, privea măcelul și ochii lui de copil aproape că nu se obișnuiau cu lucrurile acelea, mintea lui aproape că nu pricepea ce se întâmpla, iar când un picior de om a căzut lângă roata căruței, la un pas de el, l-a împins în ploaie ca pe un oaspete nedorit și a continuat să privească lucrurile acelea, ba chiar când un cap de om a căzut cu o plesnitură, mai să-l lovească, și un ochi a țâșnit din orbită și s-a izbit de podeaua de scânduri, el nu a putut decât să icnească și, cu un fior de silă, să împingă capul mai încolo și să acopere ochiul, să-l îngroape în nămol și chiar să zică vreo câteva cuvinte de odihna sufletului aceluia om, atât cât se pricepea, apoi să se ascundă în continuare și să aștepte nici el nu știa ce, o izbăvire care nu mai venea de nicăieri sau o liniște pe care deja o uitase, o liniște în care, bunăoară, să-și audă respirația sau în care să-și poată striga tovarășii care, de la o vreme, nu mai păreau să fie printre cei vii, pentru că nu mai mișca nicio ființă, tot satul se prefăcuse într-o grămadă uriașă de lemne rupte și fiare contorsionate și cadavre de oameni și animale și peste toate acestea domnea ceața, o ceață prin care toate lucrurile abia

se zăreau și care mai ascundea, avea să afle mai târziu ce se petrecuse în acele zile, cei peste o sută cincizeci de mii de morți ai armatei române într-un sicriu de abur din care nimic și niciodată nu avea să-i scoată, iar când după o zi și o noapte de bombardament s-a lăsat liniștea, a rămas sub căruța lui și a privit în continuare toate acele lucruri ca pe o lume străină, o lume din care el niciodată nu făcuse parte și care nu îi spunea nimic, absolut nimic, era doar un abator ca acela în care intrase de câteva ori cu tată-său pentru a lua vreo carcasă de animal și nu îl mira peste măsură, deși peste ochii lui de copil se lăsase un vâl de tristețe care nu avea să-l părăsească niciodată în toată viața lui de aproape un secol, o tristețe cu care s-a ridicat, a pornit și a început să caute alți vii ca și el, alți încă oameni care scăpaseră din mașina de tocat în care fuseseră aduși cu forța. A rătăcit prin sat o bucată de vreme, a mâncat cu greu o bucată de pită și niște brânză după ce găsisese un loc mai retras și fără cadavre sau resturi de oameni și animale, din depărtare se auzeau focuri de armă și nu avea de unde să știe ce urma, ce se pregătea pentru el undeva departe, în locuri despre a căror existență nu avea să știe vreodată ceva, în cele din urmă a dat peste un grup de soldați care scăpaseră ca prin minune, ca și el, ba chiar au găsit un locotenent rănit pe care l-au oblojit cu puțina lor pricepere și care a devenit comandantul acelei armate ce nu mai avea pentru ce să lupte.

S-a ridicat, și-a strâns din iarba rară ștergarul de pe care mâncase în tot acest timp, l-a dus la cutia din mașină și a pornit, încet, să adune lemne prin

pădurea plină de vuietele mașinilor și de strigătele muncitorilor. A găsit multe resturi de fag și mestecăn, ba chiar și niște cioate de stejar, a ciopârțit totul cu toporul și a târât ce era mai greu prin hârtoape, a vrut să plece, apoi și-a luat seama și s-a întors cu fața către deal, uitase ceva, a pornit în sus spre exploatare pe lângă TAF-urile care târau copaci, a ajuns în vârf, a privit muntele scăldat în lumină, l-a văzut undeva printre niște copaci pe șeful echipei și a pornit spre el. Au schimbat câteva vorbe, se cunoșteau de ceva vreme și chiar băuseră de câteva ori împreună, apoi a luat drumul înapoi și parcă dintr-odată obosit peste orice măsură – nu de muncă, știa asta, ci de bătrânețea lui interminabilă – s-a așezat pe un trunchi de copac să se odihnească. Cizma îl lovise în cap într-un loc ca acesta, cizma îl lovise în cap și îi zdrobise nasul și buzele chiar când, rămas fără puteri după o săptămână de mers, se așezase pe un buștean să-și tragă sufletul și rusul, cu o ură pe care niciodată nu o pricepuse pe deplin, îl bătuse temeinic și îl forțase, așa cum era, plin de sânge și șchiopătând și cu spatele rupt, să se alăture coloanei de prizonieri care se îndrepta către un loc necunoscut dinspre răsărit, unde aveau să ajungă după încă o săptămână de marș forțat, un lagăr în care avea să petreacă zece ani, un lagăr de prizonieri cu nimic diferit de un sat cuprins de foamete în care oamenii munceau de dimineața și până noaptea și dormeau pe priciuri lungi, la grămadă, ca animalele. Lângă lagăr era o fabrică de muniție, lucrase acolo zi-lumină timp de doi ani și jumătate, învățase o brumă de